

V devetindvajseti knjigi Geografskega zbornika, ki ga izdaja Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, so natisnjene tri razprave. In vsaka izmed njih je namenjena določenemu področju geografskih raziskav. Za vse pa je značilna uporaba nekaterih eksaktnih, statistično-matematičnih raziskovalnih postopkov, ki prinašajo z numeričnimi rezultati nove, kvantificirane vrednosti v odnose, povezave ter soodvisnosti med posameznimi pokrajinskimi sestavinami. Pokrajina z vso svojo strukturno individualnostjo in samobitnostjo je namreč tisti objekt, ki mu namenjajo sodobne geografske znanosti osrednje raziskovalno zanimanje. Podobno kot v drugih vedah je dosegla specializacija tudi v geografiji izredno širok razpon in razmah. Zato njene posamezne veje - specialnosti najčešče namenjajo poglobljeno strokovno in raziskovalno pozornost le ožjemu, posameznemu pokrajinskemu pojavu kakor tudi le določenim stopnjam v njegovem razvoju.

Uvodno študijo, Zemeljske temperature v Sloveniji in njihovo odstopanje od zračnih temperatur, je napisal Ivan G a m s. Avtor je posegel z raziskavo na manj znano in še malo preučeno področje na Slovenskem. Zanimali so ga vplivi padavin in talnih tipov na nastajanje razlik med zračnimi in zemeljskimi toplotnimi razmerami. Raziskava se v glavnem opira na podatke za obdobje 1951-75, in sicer za deset vremenskih postaj ter jih dopolnjuje z ilustrativnimi podatki še za tri druge opazovalnice, ki razpolagajo s statističnim gradivom za krajši čas. V uvodnem delu Gamsove študije je obravnavana vloga padavin za toplotno prevodnost različnih tipov tal oziroma prsti. Ugotovljeno je, da padavine z vsemi svojimi pojavnimi oblikami pomembno in neposredno vplivajo na toplotne razmere prsti. V vse leto namočenih tleh pride do večjega letnega nihanja zemeljske temperature, saj je voda boljši

prevajalec toplote kot zrak. Preučitev je nadalje pokazala, da so zračne in zemeljske temperature ter radiacija najvišje v Primorski Sloveniji. Znatne so razlike odklonov zemeljskih temperatur od zračnih med submediteranskim in celinskim podnebjem; na Primorskem so odkloni med njima za 1° manjši kot v celinski Sloveniji. Razlogi za to so med drugim v pomanjkanju snežne odeje, v količini in režimu padavin, sestavi tal ter v burji, ki suši in ohlaja zgornjo plast prsti. Avtor je mnenja, da je mogoče z določeno korekcijo zračnih temperatur postaviti izhodišče za oceno zemeljskih temperatur; slednje so v Sloveniji od $0,5^{\circ}$ C do $2,7^{\circ}$ C nižje (v poletju) oziroma višje (pozimi, in sicer v globini 50 cm) od temperature zraka.

Karel N a t e k piše o Vlogi usadov pri geomorfološkem preoblikovanju Voglajnskega gričevja. Na ozemlju, ki meri 35 km^2 , in ga sestavlja nizko gričevje v vzhodnem delu Celjske kotline, je ugotovil in z različnih vidikov preučil 325 usadov. Raziskava je pokazala, da so zemeljski plazovi tesno povezani z geološko, zlasti še s kamninsko zgradbo ozemlja. Odvisni pa so tudi od strmine pobočij, medtem ko ekspozicija pobočij ne vpliva pomembneje na njihovo razporeditev. Tudi izraba oziroma namembnost tal neposredno ne vpliva na nastanek in razvoj usadnih pobočij, kot je bilo doslej splošno uveljavljeno naziranje. Podrobna preučitev je namreč pokazala, da se je sprožilo največ (53 %) usadov v gozdovih, najmanj pa na ornih površinah (3 %). Potemtakem usadi v Voglajnskem gričevju niso posledica človekovega delovanja v pokrajini, temveč so sestavni in značilni del recentnih geomorfoloških procesov v našem subpanonskem gričevju.

Razprava Draga P e r k a, Vzhodna Krška kotlina - pokrajinska sestava in prebivalstvo, temelji na ugotavljanju zvez in stopnje povezanosti med naravnimi in socioekonomskimi pokrajinskimi prvi

nami. V delu je podrobno prikazanih in ovrednotenih 123 temeljnih ali sestavljenih naravnih in družbenih spremenljivk, s katerimi je bilo mogoče ugotavljati soodvisnost, povezanost in odnose med posameznimi pojavi v pokrajini. Ugotovljeno je bilo, da relief največ prispeva k razlikam v podobi pokrajine, vsi drugi naravni kompleksi (npr. rastje, prst, vodovje) so manj pomembni. Nasprotno, družbene pokrajinske spremenljivke so med seboj slabše povezane; med njimi sta najpomembnejši indeks rasti prebivalstva (1961-81) in aktivnega kmetijskega prebivalstva. Preučitev povezanosti odnosov med naravnimi in družbenimi pokrajinskimi prvinami, ki so v osredju geografskih raziskovanj, je pokazala, da so naravne spremenljivke z družbenimi manj povezane. Poseli-

tev in izraba tal sta navezani na reliefne in druge naravne značilnosti pokrajine. Skratka, podrobna in analitična preučitev in predstavitev odnosov med naravnimi in družbenimi sestavinami pokrajine sta pokazali, da je Vzhodna Krška kotlina sestavljena iz 18 pokrajinskih enot, ki se ponašajo s svojstvenimi geografskimi značilnostmi.

Vse tri razprave so opremljene s potrebnim znanstvenim aparatom, s tabelami, diagrami in kartogrami ter z drugimi grafičnimi-kartografskimi ponazorili. Tudi devetindvajseto knjigo Geografskega zbornika, ki obsega 145 strani (+ 14 nepaginiranih strani z dokumentacijskim gradivom), sta uredila akademik I. Gams in D. Meze.

PROBLEMRAEUME EUROPAS

Kellersohn Heinrich, Die Nordsee - Eine Meersregion mit Zukunft, Koeln 1987, 44 str.

Janja Turk

Leta 1987 je založba Aulis Verlag Deubner iz Koelna pričela izdajati knjižno zbirko Problemraeume Europas. Knjižna zbirka v posameznih zvezkih predstavi aktualne probleme evropskih mest, posameznih pokrajin, morij itd. Problemi so osvetljeni z več vidikov, v ospredju pa je gospodarski. Posamezne teme so obdelane analitično, bralcu nudijo poglobljeno geografsko znanje in tudi širše strokovne informacije. V zbirki Problemraeume Europas so dosedaj izšli naslednji zvezki: Kellersohn H. - Die Nordsee, Wehling H.W. - Die schottische Hochland, Theissen U. - Paris, Sander H.J. - Das Zonenrandgebiet in Birkenhauer J. - Die Alpen.

Prvi zvezek te knjižne zbirke je napisal Heinrich Kellersohn in nosi naslov Die Nordsee - Eine Meersregion mit Zukunft. S podobno tematiko se avtor ukvarja tudi v knjižici Die Nutzung der Meere iz knjižne zbirke Problemraeume der Welt. Avtor obravnava širok spekter problemov, ki se danes pojavljajo v Severnem morju, v prostoru z izrazito pestro in intenzivno izrabo. Zaradi nasprotujočih interesov ekonomije, politike in ekologije se pojavljajo različni problemi. Trenutno so v ospredju ekološki problemi, ki so ob intenzivnem iskoriščanju dobrin Severnega morja, stopili v pozabo. Razvoj je

pokazal, da gospodarski napredek posameznih gospodarskih panog ni mogoč brez upoštevanja ekologije in ukrepov za zaščito okolja. V uvodnem poglavju avtor predstavi geografski položaj in meje Severnega morja. Sledi poglavje z osnovnimi značilnostmi tega morja. V prvem delu so orisane oceanografske poteze, v nadaljevanju pa poseže v pomorsko pravo in osvetli problematiko obalnega, teritorialnega in odprtega morja ter spoštovanje mednarodnih sporazumov o izrabi morja.

Fizičnogeografske značilnosti morja so prikazane sistematično od nastanka morja, geologije, reliefa morskega dna, fizikalno-kemičnih lastnosti morske vode in gibanje morske vode. Posamezne značilnosti so v tesni povezanosti in soodvisnosti; na njihovo spreminjanje pa vplivajo človek, obale, reke... Severno morje kot robno morje ima posebnosti v pestri morski favni.

Najobsežnejše je poglavje, ki obravnava Severno morje kot prostor intenzivne gospodarske izrabe. Severno morje je vir hrane - ribištvo, s črpanjem nafte in plina - energetski vir, prostor prometnih tokov in industrijsko območje. Ribištvo ima v Severnem morju že dolgoletno tradicijo. Razvilo se je na osnovi bogatih zalog rib (prehodnost morja,